

12,536

NOV 7 1884
LEIDEN

SCOLASTICA

II.

OM HET ZOEKEN OF OM HET VINDEN?

OF

HET DOEL VAN ECHTE STUDIE.

DOOR

✓
D^r. A. KUYPER.

BOEKHANDEL

AMSTERDAM.

VOORHEEN

PRETORIA.

HÖVEKER & WORMSER.

Handwritten text, possibly a signature or date, located in the bottom left corner of the page.

Aestumatissimi, Ornatissimi Commilitones,

Laat mij, al sterft het Academisch latijn, U naar Academisch gebruik nog aldus als: *Strijdmakkers* mogen toespreken, en *nomine Senatus* U wederom van harte welkom heeten in het legerkamp onzer studiën. Een welkomstgroet die zich in de eerste plaats tot U, ouderen, richt bij uw weeropkomen voor een nieuwen veldtocht, maar die even hartelijk bedoeld is voor U, jongst afgeleverden van het Gymnasiale werfbureau, bij uw eerste aantreden onder het universitaire vaandel. „Huistoe gaan”, als de cursus ten einde liep, moge, vooral met diploma van gelukkig volbracht examen als verlofpas, rijke gewaarwordingen van ontspanning wekken, toch sluipt, met de herfstmaand het heimwee naar de Academische legertent weer in het strijdlustig gemoed. En dat onze novitii naar optreding in actieven dienst zelfs hunkerden, is te eer begrijpelijk aan een hoogeschool, waar geen angst voor boos ontgroenen de gespannen verwachting ontnuchteren komt, en passende bescheidenheid vrijbrief biedt tegen elke molestatie op de grenzen.

Zoo maakt de heropening der lessen van zelf, wat men noemt, *Stimmung* in onzen kring. Ook onder ons,

uw hoogleraren. Aan den strijd voor een heilig beginsel hebben we onzes levens kracht verpand. Op het gebied der wetenschap de leugen op te sporen en de dwaling uit haar schuilhoek op te jagen, is onze hartstocht. Van daar, dat na genoten rust het woord om uit te gaan ons weer op de lippen perst. Het is in ons als een beek die aanzwol en zich wil uitstorten over de velden. En wat schouwspel kan ons dan gewenschter, wat aanblik treffelijker zijn, dan U weer in uw breede rijen voor ons te zien, willig om naar ons woord, mits welgestaafd, te luisteren. Want het heet wel, Mijne Heeren, dat wij U vormen, maar toch ook op uw beurt vormt gij ons. Zooals het kind de vrouw tot moeder maakt, zoo maakt ook de student den hoogleraar. Uw weetgraag oog ontlokt ons zoo telkens wat ons anders allicht nooit over de lippen ware gekomen, en bij al onzen wellust om U te inspireeren, ondergaan ook wij toch een inspiratie van U. Bovendien, nog steeds beklemmt ons ons klein getal, en al gaan de sexagenarii onder ons nog niet *de ponte*, toch gevoelen we aanvulling, straks vervanging van noode te hebben. Zonder recruiteering sterft de beste keurbende uit. En van waar anders dan uit uw midden, zullen ze ons dan toekomen, die straks onze plaatsen innemen. En daarom *Spes nostra* zijt ge. Nu als beluisteraars, straks als tolken van ons woord. Eens, het is ons stil gebed, meer dan onze Epigonen.

Spes nostra, maar niet minder *Spes patriae*, want de geest der vaderen, die ons aangreep, stuit in de toongevende kringen onzes volks nog op onvriendelijk verzet. En al spaarde de trouwe onzes Gods nog een overblijfsel, dat overblijfsel kan niet op verovering uitgaan, kan ter nauwernood stand houden, en staat weerloos, als het niet, ook *bui-*

ten de kerk, kloeke helden op elk terrein verkrijgt, die slinger en boog de één, zwaard en lans de ander, hanteeren kunnen. Om die mannen roept ons Christenvolk, die mannen hoopt het, in steeds breeder rijen, uit uw midden te zien voortkomen; en zoo het voor onze school mildelijk offert, en aan onze Vrije Universiteit de liefde van zijn hart schonk, dan is het omdat het van ons verwacht, dat wij U voor dien heiligen strijd den onmisbaren wapenhandel, en althans aan de schrandersten onder U, de hoogere krijgskunde leeren zullen.

En dat zoo schoone, zoo vrome verwachting niet teleur zal worden gesteld, durven we te eer vertrouwen, omdat uw voorbijgaan van andere Hoogeschoolen, en uw komen tot ons, reeds op zichzelf de bereidwilligheid verraadt, om een niet zoo gering offer voor uw beginsel te brengen. Veel toch mist onze pas beginnende School wat elders zich in overdaad U aanbood. Het getal onzer faculteiten is nog beperkt; aan hoogleeraren zijn we nog schamel arm; academische inrichtingen, dien naam waard, bezitten we nog niet; de graden hier verleend missen nog alle civiele effecten; hier gestudeerd te hebben is nog nimmer aanbeveling voor staatsdienst geweest; zelfs kleeft, al mindert het, in veler oog nog altoos smaad aan het hier *durven* studeeren. Maar juist daarom schuilt in uw komen hier een *zedelijke* daad, die bij anderer laf verraad van het beginsel aan gemakzucht, zoo welkom afsteekt. Het is dit *zedelijk* karakter, van uw keuze, die vanzelf een band van geestelijke gemeenschap tusschen U en uw hoogleeraren knoopt. Vooral in dien zin ontvangt uw eeretitel van *Commilitones*, d. i. van makkers in eenzelfden strijd, haar praegnante beteekenis. En zoolang U en ons maar

die vlam van het heilig beginsel in de borst blijft branden, kan geen „klein getal” ons ontmoedigen en werpt geen hitte des daags ons ter neêr.

Toch behoeft daarom, Mijne Heeren, het studeeren aan een oppositie-School U niet noodeloos verzwaard te worden. Het grenst aan wreedheid U op uw moeilijken weg nog zonder oorzaak struikelblok na struikelblok voor de voeten te werpen; en daarom gaat mijn openingswoord een poging wagen, om althans één dier booze blokken uit den weg te ruimen. Of krenkt het niet, en is het niet om U den moed te benemen, als ge, bij alle opoffering die ge U voor uw beginsel getroost, U nog met terging van de overzij hoort toeroepen: „Aan uw Vrije Universiteit vindt ge toch geen wetenschap, maar slechts een geëndoctrineerd worden in versleten stellingen. Pompstation ware allicht te banale benaming, maar iets anders dan dresseer-instituut, africhtingsschool ter herkauwing van wat eens de vaderen leeraarden, wordt uw *would-be* academie toch nooit.” Dit boos verwijt, dat zelfs in de groote liberale pers zijn echo vond, zou vooral voor de novitii onder U te machtig kunnen worden, is U althans te machtig om het principiëel te weerleggen. Ge kunt er het oor voor toestoppen, maar principiëel overwint ge het zelve niet. En daarom grijp ik dit openingswoord aan, om althans op dit punt U volledig gerust te stellen. Sprak ik voor nu elf jaar in soortgelijk woord over het *geheim*, laat mij dan nu spreken over het *doel* van echte studie, en ter scherpe belijning, hierbij kortweg deze alles beheerschende vraag stellen: Waarom is het der wetenschap bij haar studiën te doen? Is het om het *zoeken*, of is het om het *vinden*?

De tegenstelling tusschen *zoeken* en *vinden* als doel van wetenschappelijke studie, licht ik U het snelst en het duidelijkst toe door verwijzing naar analogiën uit het practische leven. Ook gij hoordet wel van het jachtvermaak. Wat nu dringt, wat drijft tal van anders gemakzuchtige heeren, een enkele soms reeds door rheumatisme niet al te vast meer ter been, om dagen lang zich door onze polders in het zweet te loopen of door hout te kruipen zonder pad? Doen ze dit om een haas op schotel of een patrijs onder het mes te krijgen? Stellig niet, want elk poelier biedt hun te kust en te keur al wat de meest kieskeurige wildliefhebber slechts begeeren kan; en een week *gekocht* wild op tafel kost hun stellig de helft niet van een week met hond en jagersknecht op de jacht. Neen, het is den echten jachtliefhebber niet om het *proeven*, niet om het *eten* van het wild, maar om de jacht als *jacht* te doen. Voor het jagersbedrijf als zoodanig blaakt zijn hartstocht. Het eten van het wild komt er wel bij, maar toch het jagen zelf, het uit ter jacht gaan is zijn gezochte genieting. — Zoo is het met den jager en niet anders is het met wie liefhebbert in het visschen, tot met den Leidschen peuraar toe. Dat bij half donker met den hengel het veld ingaan, dat loeren op een watervlak met kroos overdekt, dat aanslaan van het aas aan den haak, dat inlaten van den dobber, dat op dien dobber turen, of de hengel beet krijgt, en dan dat verschalken van snoek of baars door niet te vroeg en ook weer niet te laat op te halen, dat *zoeken* van de visch is visschershartstocht, en in die zoekingskunst schuilt alle visschersweelde. Koop de visch, of krijg de visch ten geschenke, en laat zij dan nog zoo keurig zijn toebereid, en zelfs met den fijnsten Chateau IJquem besproeid zijn,

dat wil men ook wel, maar toch voor den echten vischer haalt dat van verre niet bij het zelfhengelen in een poldersloot. Onze Friezen weten er van, hoe rijke Engelschen zelfs naar Friesland overkomen, enkel om 't genot van 't visschen, in Friesland's vischrijke meren. Zoo is het bij het jagen en bij het visschen, en zij het ook in mindere mate, het is feitelijk evenzoo bij al wie lust aan zijn arbeid heeft. Geld verzoet, maar toch geld geeft de bezieling niet. Rembrandt en Frans Hals zijn voor hun wondere producten, die nu hun gewicht in goud waard zijn, met een honderd schellingen of nog minder afgescheept. Vondel, de prins onzer dichteren, stond in een kousenwinkel of achter de toonbank van de Bank van leening. Schilders die ook nu nog om 't geld schilderen, zien zienderoogen hun talent verdoeren. En schilder of dichter bij de gratie Gods zijn zij alleen, die het penseel uit penseelhartstocht hanteeren, of dichten omdat het dichten zelf hen verrukt. En al geldt dit bij de vrije kunsten vooral, het gaat toch ook door bij onze dienende artisten. Een metselaar, een timmerman, een schilder, een stoffeerder die enkel om zijn weekloon denkt, en geen lust aan het mooi maken, aan het bouwen, aan het timmeren en stoffeeren zelf heeft, staat bij patroon noch kameraad in gunstig blaadje. Zelfs de boerenknecht die ploegt of zaait, wiedt of egt moet in zijn werk zelf zijn schik en hartstocht vinden, of zijn baas telt hem niet voor heel. Geen wonder dus dat ook de echte student, dit woord nu breed, en van alle studeerenden genomen, dan eerst opschiet, als de studie zelve hem genot is geworden. Niet het *pensum* meer dat af moet, als op de vroegere school, maar vrij studeeren om 't genot van 't studeeren is de weelde van 't Academische leven. En wie, straks ge-

promoveerd, in nog hoogerem zin, zelf meê naar waarheid mag zoeken, naar licht in veel duisters mag tasten, en speurt en vorsch't waar nog niemand zijn dieplood liet zinken, ja, die geniet, die smaakt studiewellust, die viert jubelend den edelsten hartstocht, en is in de zaligheid van het wetenschappelijk zoeken de wereld te rijk.

Ik denk er dan ook niet aan, dien wellust der studie aan het zoeken naar waarheid te betwisten. Veeleer begroet ik hierin dankbaar een stuk van Gods gemeene gratie. Toen de weelde van het paradijs ons ontging, en het eten van elk brood ons in het zweet onzes aanschijns werd opgelegd, was het een heerlijk iets, dat ons de lust in den arbeid zelf als prikkel bij dien arbeid werd méegegeven. Zelfs het raspaard heeft in het rennen zelfbehagen, de echte rashond in het jagen zichtbaar genot. Ge kunt het echte rasdier in zijn drift om er op los te schieten, haast niet tegenhouden. De zweep is alleen voor wat ook onder dieren aan adel gespeend is. Dat, wie om brood te hebben, de aarde bebouwen moet, dat niet slaafsch doet, maar in het ploegen en zaaien genot smaakt, is uit dien hoofde *genade*. Zonder dien hartstocht voor ons werk zou alle werk mensch-verlaging zijn. En dat die geestdrift hooger opvlamt, als niet de *hand*, maar het *hoofd* den arbeid moet praesteeren, is van Gods zijde nóg rijker genade, iets wat zelfs Heidensche dichters erkenden als ze hun onweerstaanbare aandrift verklaarden uit het: *Est Deus in nobis, agitante calescimus Illo*. Het is die wondere prikkel waaraan ons geslacht zijn rijkste winsten, zijn beste schatten te danken heeft. En gewisselijk blijft het daarom ook bij de studie der wetenschap gelden, dat de aandrift tot het *zoeken* naar waarheid wel waarlijk uit

God is, en dat, ook al vindt ge geen uitkomst, reeds dat zoeken zelf genot is, reeds dat zoeken op zich zelf uw persoon verheft, en het *laudanda voluntas* ook hier adelbrief blijft.

Mits, en hier ligt de grenslijn, mits alle zoeken ook bij wetenschappelijke studie, *dienen* wil, en zich nooit opwerpe om te *heerschen*. „Zoeken *dient* om te vinden”, en ontleent alleen aan dit hooge *doel* van het vinden zijn recht van bestaan. De herder, die het schaap verloren had, jubelde niet daarin dat hij *zoeken* mocht, maar toen hij het verlorene terug had, toen riep hij zijn vrienden en geburen te zamen, zeggende: Weest blijde met mij, want ik heb mijn schaap *gevonden*. Zoo sprak Jezus het ook uit van de vrouw met den verloren penning. En als ten slotte de verloren zoon terug komt, dan treedt het *vinden* zelfs zoo uitsluitend op den voorgrond, dat bij den vader van geen *zoeken* zelfs gesproken wordt, en dat ál zijn jubel is: „Deze mijn zoon was verloren, en is *gevonden*.” Lust aan het zoeken is kostelijk, en zonder dien lust komt ge er niet, maar het *vinden* moet doel en drijfveer, en daarom hoofdzaak blijven, voor de wetenschap, die *waarheid* opzoekt hovenal. Wie werkelijk dorst heeft, zoekt niet de bron om het zoeken, maar om het water dat zijn dorst kan lesschen, en als dat water gevonden is, wordt er aan geen zoeken meer gedacht. Wie in de woestijn de bron met het welkend water vond, trekt niet bij schemerdonker weer opzettelijk weg, om te vergeten waar de bron was, en haar, als het daglicht rijst, op nieuw te zoeken, maar slaapt er vlak bij in, om, eer hij morgen verder trekt, zich nogmaals aan de gevonden wateren te laven. En daarom wie zegt, dat op wetenschappelijk erf niet het *bezit* van waarheid, niet het *vinden* van

waarheid, maar het *zoeken* naar waarheid hoofdmotief is, die toont klaarlijk dat de dorst naar waarheid in zijn hart verflauwde, en dat niet begeerte om waarheid te bezitten, maar het studiegenot van het zoeken bij hem op den voorgrond staat. Hem dient het zoeken niet om het vinden, maar zou al te veel vinden ten slotte zelfs zijn genot van het zoeken bederven. Voor den hengelaar, die telkens beet heeft, en moede wordt van het ophalen, zoodat zijn vischben overloopt, is elk genot van het visschen af.

En toch zóó wil het maar al te zeer de tegenwoordige studie, en zoo sprak Lessing het in zijn *Schlagwort*, vermetel, uit. „Indien God, dus ongeveer luidde zijn telkens op nieuw zoo ten onrechte bewonderde uitspraak, „mij in zijn rechterhand *de volle waarheid* aanbood, en in de linkerhand alleen den vrijbrief om waarheid te *zoeken*, maar op straffe van nu en eeuwig te dwalen, ik zou zeggen: Ontsluit, o God, uw linkerhand, en laat de waarheid voor U, voor mij het *zoeken* het ideaal mijns levens, blijven. *Gezochte* waarheid schittert boven *ontvangen* waarheid zoo hoog in zonneglans uit *).” Nu late bij dit pikante woord niemand zich misleiden door den schijn; want of ge al zegt,

---

*) Zijn letterlijke woorden zijn: „Wenn Gott in seiner Rechten alle Wahrheit und in seiner Linken den einzigen Trieb nach Wahrheit, obschon mit den Zusätze, mich immer und ewig zu irren, verschlossen hielte, und spräche zu mir: Wähle! ich fiele Ihm in Demuth in seine Linke und sagte: Vater, gieb! die reine Wahrheit ist doch nur für dich allein! LESSINGS *Werke*, Ed. Lachmann und Maltrahn X, p. 53. Zie ook Prof. Dr. J. WOLTJER, *Gezag en Wetenschap*, Amst. 1892, p. 10.

ook Lessing was het dan toch om het bezit der waarheid te doen, mits als resultaat van eigen opsporing, die tegenwerping houdt geen oogenblik steek. Noem de waarheid honderd, hetgeen Lessings tijdgenooten er van wisten negen, en hetgeen hij zelf met zijn geestverwanten er levenslang bij kon vinden, één honderdste, wat natuurlijk veel te hoog gesomd is, dan blijft toch altoos, dat hij liever wegstierf zonder ooit de negen tienden der waarheid gekend te hebben, dan anders dan door eigen zoeken de waarheid te vinden. Lessings uitspraak loopt op intellectueel gebied volkomen evenwijdig met de werkheiligheid op zedelijk gebied. Zelf verdienen, en *niet* uit genade zijn heiligheid van God willen ontvangen, staat volkomen op één lijn, met alle waarheid zelf te willen zoeken, en geen openbaring te willen van hooger licht. Liever het zonder negen tienden der waarheid doen, dan het licht der waarheid nederig en dankend uit Gods hand aan te nemen, is wel waarlijk dat met eigen hand willen plukken van den boom der kennis, waardoor men zelf als God wil zijn, aan niemand buiten zich en alleen *aan eigen inspanning* zijn kennis dankwetend.

Nu kent ge wat de kennis betreft de principieele tegenstelling tusschen het leven hier en het eeuwige leven dat hier namaals komt. Hier een vinden door zoeken, een stuksgewijze verder in kennis komen, maar altoos een kennen *ten deele* en nooit anders dan in het *spiegelbeeld*. In de eeuwigheid daarentegen een doorzien van het wezen, een kennen van aangezicht tot aangezicht, een kennen zelfs van God gelijk wij van God gekend zijn, een kennis die onmiddellijk, die alle realiteit uitputtend, die in zich zelve volmaakt is, en even deswege alle *zoeken* uitsluit. En

die kennisse, die dan *zonder* zoeken ons eigendom wordt, en die volgens apostelen en profeten het hoogste en het heerlijkste is, verwerpt Lessing en verwerpen wie zijn aanhang vormen, als onwaardig onzen menschelijken geest. Wie daarentegen met ons het *bezit* der waarheid boven alles stelt, en onmiddellijke kennis als het hoogste eert, voelt diep de vernedering die er in ligt, dat we in onzen zondigen toestand ook het brood der kennisse alleen in het zweet van 't zoeken kunnen gewinnen. en dankt daarom God, dat bij die harde inspanning studiegenot den arbeid verlicht en aan het zoeken zelf bekoring leent.

Drieërlei gevolg vloeit uit dit verschil van standpunt rechtstreeks voort. Gaat de *lust* in het zoeken bij u boven het *bezit* der waarheid, dan maakt ge zoek wat niet zoek was; dan zoekt ge op nieuw wat reeds voor lang door anderen gevonden werd; en dan blijft ge liever tasten in donkerheid dan dat uw oog zich voor het licht van een gegeven openbaring zou ontsluiten. Dient u daarentegen het zoeken alleen voor het vinden, dan waakt ge dat niet zoek raakt wat ge hadt, dan zoekt ge niet meer naar wat voor lang reeds gevonden werd, en dan aanvaardt ge dankbaar wat u zonder zoeken door openbaring in den schoot wordt geworpen.

Staan wij bij elke dier drie tegenstellingen een oogenblik stil.

De eerste tegenstelling was, dat men niet zoek mag maken, of zoek mag doen raken, wat uit zijn aard niet zoek was. Ge kent het spel van poes met het muisje. Als ze het muisje ving en heeft, laat ze met opzet het beestje toch weer los en loopen, enkel om het genot van het nogmaals te vangen. Zoo nu spele de kat, maar zoo voegt het niet den man van wetenschap

te spelen met de waarheid. Alle weten, alle kennen, gaat van vaste onderstellingen uit, niet als waren het gemaakte, in de lucht hangende denkhypothesen, maar als zijnde de eenvoudige uitdrukking van ons bestaan, van ons zelfbewustzijn, van ons waarnemend en ons denkend ik; en zulks met inbegrip van de axiomata, van het *waarnemen* als waarnemen, en van *het zijn* in ons zelve, in den kosmos, en in wat we in dien kosmos, boven de zinnen uitgaande, onmiddellijk tasten met onze ziel. Dit is het gemeen geloof dat aan alle kennen, aan alle weten ten grondslag ligt. Het zijn de enkele getallen, door wier optelling, aftrekking, vermenigvuldiging, deeling of worteltrekking we de sommen van *inductie* krijgen die we zelf maken. Maar met die enkele getallen moeten we voetstoots beginnen, wie met nullen begint te rekenen, komt nooit anders dan bij nul uit. Alle mindering in deze geloofszekerheid leidt deswege tot twijfelzucht, tot scepticisme en ten slotte tot krankzinnigheid. Dat van achteren óók het ontleden, peilen, ja, tot met X-stralen doorzoeken zelfs van het denkend subject menschelijke plicht is, ontken ik niet. In zooverre blijft elk onzer Kant zijn tol van dank betalen. Maar ontleden van de zaak onderstelt dat de zaak er eerst is. En wat nooit mag is dat we ons inbeelden, dat we *het zijn zelf* bewijzen zullen, en ons onmiddellijk weten moedwillig wegwerpen, om het als product van eigen nadenken te herwinnen. Die ongerijmdheid van het *tabula rasa* maken begon met Des Cartes, die waande niet *het weten* alleen, maar ook *het zijn* aan de spinrag van een denkformule op te kunnen hangen, en sinds is dat sceptisch proces, zij het ook in heel anderen vorm, rusteloos loswoelend doorgegaan. Of we wel een ziel in ons hebben, weet men sinds lang niet

meer. En indien deze zoekmakers van al het onmiddellijk gegevene, buiten hun studeervertrek, hun eigen denkwereld niet slag op slag verloochenden, zou er in de practische wereld met deze heeren eenvoudig geen leven meer zijn.

Een kostbaren zegelring, die niet zoek is, maar dien ge in uw vingersen klemt, nauwkeurig bezien, het goudkaraat en het diamantwater er van keuren, is heel iets anders dan hem moedwillig in den waterkolk weg te werpen, uit puren lust om hem zelf uit dien kolk weer op te duiken. In de kunst van elk tijdperk spiegelt zich van dat tijdperk het streven en het zelfbewustzijn af, en is het dan niet juist geteekend als *Leo Claretie*, een op en top modern letterkundige, nog onlangs vroeg, wat anders de 19-eeuwsche kunst verraadt dan een tijdperk van zwakheid, weekheid, onvastheid en lafheden. „Toekomstige historieschrijvers, zoo riep hij uit. zullen in onze kunst niet anders zien dan het sombere merk van den geestestoestand van onze zichzelf verlagende eeuw, een bewijs van onze zedelijke machteloosheid, het droef getuigenis van het bankeroet onzer wilsenergie, hoe we ook met wilsenergie schermen.” *) Dat is de gerechte straf als men wat men had zoek maakt door het in den kolk te werpen, en dan vruchteloos in dien kolk duikt, om het weer boven te brengen, om zoo ten slotte als een echt Pilatus' kind geen enkel vast uitgangspunt meer voor zijn denken, geen enkelen pilaar in den tempel van het recht, geen enkele zedelijke vastigheid meer over te houden.

En daarom is het geen onwetenschappelijk standpunt, maar *conditio sine quâ non* voor alle rijkmakende

---

*) *Le Monde Moderne*. N°. 68. p. 241.

wetenschap, zoo wij aan ónze Hoogeschool tegen dat zoekmaken van alle zekerheidsbesef ons met hand en tand verzetten, en, geloof als grondslag óók van de wetenschap eerend, aan 's menschen onmiddellijk weten in het elementaire van alle zijn en alle denken met *sens commun*, d. i. met *gezonden menschenzin*, vasthouden.

Niet anders staat het met de tweede tegenstelling, waarop ik U wees, ons niet meer zoeken naar wat voor lang reeds gevonden werd, of wilt ge ons *historisch* standpunt tegenover het altijd op nieuw beginnen van 't Hypercriticisme. Het gebouw der wetenschap is zoo reusachtig groot in aanleg, dat, indien er bij den bouw geen orde, geen samenwerking, en geen rekenen met de historisch gereed gekomen fundamenten plaats grijpt, het gebouw nooit onder dak komt. Al wat reeds lang gevonden werd, raakt dan weer zoek, en het zoeken moet telkens op nieuw beginnen, en zulks wel door ieder „onderzoeker onzer eeuw” op eigen risico, en nieuw over heel het terrein. Dan sluipt wantrouwen in u met opzicht tot elk verkregen resultaat. De lust bekruipt u, om elk vroeger onderzoeker op een fout te betrappen en ter wille van die fout hem aan de kaak te stellen. Ge moet als zelfstandig denker dan vrij zijn, en zelfs als hoogleeraar u aan niets en niemand behoeven te storen. Zoo zelfs dat al knipt ge tien jaar later met eigen vinger het kaartenhuis om, dat ge eerst met veel vertoon van geleerdheid hadt ineengekunsteld, het toch „hoog wetenschappelijk” moet heeten én wat ge eerst geknutseld én wat ge daarna destructief gearbeid hebt. Met dit critisch individualisme nu weigeren wij, als tegen aard en doel van alle weten-

schap indruischend, meê te gaan. Ons spreekt daarin wel het spel van den op *zoeken* beluste, maar niet de ernst, die het kind des menschen in steeds klaarder licht van wetenschap wil doen voortwandelen. Had de wetenschap alleen met de stoffelijke wereld, met het meetbare en weegbare te doen, er dreigde van die critische manie en van die atomistische zelfinbeelding geen gevaar, want een experiment is op staanden voet te hernieuwen, en een rekensom is spoedig overgecijferd. Maar hoe gewichtig ook de ontdekking en het leeren behandelen van natuurkrachten zij, alle dááran gewijde studie levert toch nooit anders dan het lage sousterrein der wetenschap, en tot haar hoogere verdiepingen klimt ge eerst op, als ge indringt in de geestelijke wetenschap van het onzichtbare menschenleven, en in de verhouding van dat menschelijk leven zoo tot de wet die het volgt, als tot de mystieke eenheidsmacht die het worden en verworden liet en het aanstuurt op zijn doel. Die hooge, die edele wetenschap nu is zóó saamgesteld, zóó ingewikkeld, en zóó zeer verre boven het omspanningsvermogen van één enkele eeuw, laat staan van één enkel denker, uitgaande, dat er van verder komen in kennis geen sprake is, tenzij de komende eeuw wil voortspinnen aan den draad die aan de weggestorven eeuw uit de hand gleed. Resultaat van dien historischen arbeid nu was, dat er in deze hoogere wetenschap principiêel onderscheidene positiën zich voordoen, die de historie zelve in bloed en tranen heeft uitgewerkt. De subjectieve verscheidenheid belet hier de eenheid, en naar dat ieder in zijn geest staat, voegt een dezer historische positiën bij hem en hij bij die positie. Daar nu samenwerking zich alleen bij gelijkheid van uitgangspunt denken laat, werken

wij hier uitsluitend met hen samen die de positie onzer Gereformeerde vaders innemen. Zoo als zij den stand der dingen vonden, zoo spreekt die ook ons als waarheid toe, zoo past ze op ons eigen levensbesef. En daarom weigeren we weer op straat te gaan staan, om al wat stond met de toorts der critiek in brand te steken, en dan nieuw te gaan bouwen. We wonen in het Gereformeerde huis, dat ons als erfenis van de vaders is toegekomen, en zetten daarin ons leven voort. Noemt men dat nu *onwetenschappelijk*, merk dan op, hoe zij die ons dat brandmerk aanwrijven, feitelijk hetzelfde doen, alleen op minder soliede wijze. Ook onder hen toch is er niet één, die zelf thetisch geheel zijn eigen denkwereld heeft opgebouwd en alle fundament van het weten onderzocht heeft. Ook zij drijven op kurken, die anderen in het water lieten. Ze voegen zich in een heerschende denkwijze. De Schlagwörter dier denkwijze spreken ze na. Ze zijn Kantianen, of Hegelianen, of Darwinisten, enz. School naast school met een eigen Catechismus komt onder hen op, en bij dien Catechismus van hun school of van hun leermeester zweren ze. Vocalen zijn er nooit meer dan vijf in ons alfabet geweest, en ook onder de critische atomisten vormen de consonanten, die nog nooit een eigen geluid gaven, het groote gros. Ook zij wonen dus bij anderen in. en gaan uit van een door anderen gevonden positie. Slechts met dit verschil, dat de positie waarin wij onzen stand nemen door een historie van eeuwen geijkt is, waar zij schier elk decennie hun kalleidoscoop verschieten laten. En dit ook, dat wij zelf *erkennen* van wat anderen vonden uit te gaan, terwijl zij steeds de zelfverleidende pretentie koesteren, als dischten ze nooit anders op dan primeurs uit eigen broeikas.

Het derde punt, waarop ik U wees, is nòg gewichtiger. Niet zoekmaken wat van nature niet zoek is, en daarom handhaving van het onmiddellijk weten in de elementaire beseffen, was het eerste. Niet nog weer eens gaan zoeken wat door anderen reeds voorlang gevonden is, ons historisch standpunt, was het tweede. En nu komt daar als derde bij, ophouden met zoeken als God in zijn genade u, wat ge zocht, openbaart. Ook dit is een eisch van redelijkheid. Het tegenover gestelde is wel schooljongensmanier. Al staan de uitkomsten van de sommen die hij opkreeg, volledig achter in zijn rekenboek, toch moet de schoolknaap zelf die uitkomsten zoeken. En bij dien schooljongen heeft dat gezonden zin, want hem was het geen oogenblik ernst met wat zijn som vroeg. Zijn doel was *leeren* rekenen. Maar als ge Lord Roberts op dit oogenblik seinen kondt, waar de Wet zit, zou de sluw aard er geen oogenblik aan denken ongelezen uw telegram te verscheuren, uit louter lust om door te blijven zoeken. En zoo is het op elk terrein. Wie doolt in de bergen en het rechte pad maar niet vinden kan, is verrukt als hij een gids ontmoet, die hem het rechte pad wijst, en zou zich zelf belachelijk maken door dan toch te zeggen: „Gids, ik luister niet naar u”, om voorts het pad toch weer zelf te gaan zoeken. Geen scheeps-kapitein, die uit zijn koers liep, zal als er een loodskotter gepraaid wordt, óm zijn koers toch maar zelf te zoeken, het zeil over stag werpen en den loods ontzeilen. Toch te blijven doorzoeken, als een ander u wat ge zocht, brengen komt, druischt tegen alle redelijkheid in, en wat onredelijk is mag zich niet wetenschappelijk noemen. En zoo is het ook hier. Ook de wetenschap staat voor problemen in ons menschelijk leven, die ze steeds poogde op te lossen,

maar nooit oplossen kon. Van waar de oorsprong der dingen? Wie bestuurt deze wereld en wie gaf haar heur levenswet? Wat is het organische leven in onderscheiding van de mechaniek? Van waar de zonde? Is er een leven na den dood? Waar ligt de triomf van het recht over het onrecht van de macht? Hoe is verzoening denkbaar? Wat is de eenheid der historie in de veelheid der verschijnselen en gebeurtenissen? Enzovoorts. Al te gader problemen, die steeds 's menschen geest bezig hielden, van het antwoord waarop onze levenskracht, onze levensmoed, het motief onzer hoogste toewijding, de rust van ons hart en het heroïsme tegen den dood afhangt. Toch baatte alle zoeken niet. Nog altoos bleef de oogst van het zoeken hier even schraal als voor dertig eeuwen in Indië, Griekenland of China. Maar nu heeft God zich geopenbaard. Heeft op velerlei wijze gesproken tot de vaders door zijn profeten en apostelen. Heeft ons Hem gezonden die betuigde: Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Heeft in zijn Woord ons zijn trouwe bezegeld. En blijft allen die zochten maar nooit vinden konden, toeroepen: „O, alle gij dorstigen, komt tot de wateren, en gij die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja komt, koopt zonder prijs wijn en melk”. Of om met den kundigen geleerde van Tarsen te spreken: „Nademaal de wereld God niet gekend heeft door haar wijsheid, zoo heeft het Gode behaagd, door de dwaasheid der prediking zalig, d. i. rijk óók in kennis, te maken die gelooven”. Dank zij deze Openbaring is er toen een geslacht opgestaan, dat niet meer angstig twijfelde, noch doelloos zocht, maar zeggen dorst: *Wij weten*. (1 Joh. 3 : 14). Een geslacht dat zekerheid bezat, en dat door vastheid van overtuiging onoverwinlijke kracht kon openbaren. En vooruit reeds had Jezus van die helden in vast-

heid van overtuiging gesproken: „Ik dank u, Vader, dat gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt, en hebt ze hun, die kinderen in geestelijk besef willen zijn, geopenbaard”. Waar vertoont zich hier nu, ik zeg niet geleerdheid, neen maar echte *wetenschap*, die het om het *weten* te doen is, in het vruchteloos tasten en gissen van hen die deze Openbaring belachen en eindeloos zoeken blijven, zonder ooit verder dan het Agnosticisme te komen, — of wel op het standpunt door ons ingenomen, waarop we dankbaar de door God ons gegeven oplossing van deze hooge problemen aanvaardden, om met moed en bezieling op dat door profeten en apostelen gelegd fundament, door onze studiën voort te bouwen.

En dit alles nu wordt beheerscht door de principiële vraag die ik in den aanvang stelde: Wat is *het doel van echte studie*, is het doel der wetenschap, om aan eenige geleerden een jachtveld voor hun kritisch zoeken te ontsluiten, of wel om heel het volk tot zekerheid, tot vastheid van overtuiging, tot *weten* te brengen. En volgt hieruit, zoo ge het laatste kiest, dat zoek te maken wat van nature niet zoek is, op nieuw te gaan zoeken naar wat door de vaderen reeds gevonden werd, en ook, te blijven zoeken wat God ons geopenbaard heeft, met geen redelijk begrip van het doel der wetenschap, is overeen te brengen, hoe zou dan onder wetenschappelijk gezichtspunt, het standpunt onzer Vrije Universiteit te wraken zijn, in wier scholen het *vinden* boven het *zoeken*, de dorst naar waarheid boven het studiegenot geldt, en die daarom handhaaft én het onmiddellijk weten van het levensbesef, én het door onze vaderen gewonnen resultaat, én de oplossing der anders onoplosbare levensproblemen, gelijk God die in zijn Woord ons gaf.

Doch hiermeê zijn we er nog niet. Zoo toch is wel ons drieledig uitgangspunt gevindiceerd, maar nog niet duidelijk gemaakt, wat hier voor de studie der wetenschap te doen valt. De onmiddellijke uitspraak van uw bewustzijn werkt van zelf; de leidende beginselen der Calvinistische levensbeschouwing zijn *grosso modo* bekend; de oplossing die Gods Woord voor de groote levensproblemen biedt, ligt reeds in de Twaalf Geloofsartikelen, — wat dan heeft hier de studie, wat de wetenschap nog te doen? En dan luidt mijn antwoord, die drieledige taak te vervullen, waarin de volledige roeping der wetenschap voor elke Hoogeschool ligt: in de eerste plaats te constateeren, ten tweede te deduceeren, en ten slotte te systematiseeren. Te *constateeren* den schat van waarheid dien we rechtstreeks of *inductief* bezitten. Voorts uit dit vaste gegeven de *deductiën* te maken voor het huidige leven en onzen huidige bewustzijnsvorm. En eindelijk, beide saâm, dien *schat* van waarheid, waarin we roemen, en de *deductiën* die we er uit afleiden, in onderling verband te zetten, d. i. te verheffen *tot systeem*. Nu houd ik U bij die twee laatste deelen van de studietaak niet op. Niemand verdenkt den ernst ook van ons pogen daartoe, noch ook valt het iemand in, ons op ons positief standpunt, het recht of ook de mogelijkheid tot wetenschappelijke deductie en systematisering te betwisten. In het zekerheidsbesef van ons bewustzijn, in het historisch Calvinisme en in de openbaring der Schrift, staan we voor drie beginselen, waaruit met logische noodwendigheid gevolgtrekkingen, en dat zijn deductiën, voor alle levensverhoudingen zijn af te leiden. En evenzoo kan geen man van hoogere wetenschap aan den drang weerstand bieden, om, door systematisering, den noodwendigen saamhang van zijn beginselen

onderling en het organische verband van zijn alzijdige deductiën met die beginselen in het licht te stellen. Mij is dan ook nog nimmer ter oore gekomen, dat voorzoo- veel die deductiën, en voorzoo veel die systematisering aangaat, het wetenschappelijk karakter van onze studiën gewraakt zou worden. Vollen nadruk daarentegen leg ik op wat ik als eerste deel van onze taak aangaf, het *constateeren* van den schat van waarheid, waarvan we uitgaan. Op dit punt toch geschiedt de aanval, en stelt men het voor, alsof we willekeurig, en alzoo in strijd met allen eisch van wetenschap, ons met het ijken van onbewezen stellingen en het naspreken van overgele- verde dogmata tevreden stelden. En hierin juist vergist men zich ten eenenmale. Veeleer eischt het constateeren van wat we als waarheid bezitten ook op óns stand- punt, zelfs buiten de inductie, een veelzijdige studie, die tot op den wortel der zaak doordringt. Niet alsof we de axiomatische uitspraak van het zekerheidsbesef toch weer eerst door bewijsvoering tot zekerheid verheffen wilden. Dit ware een contradictio in terminis. Tot zoo ongerijmd betoog laat geen enkele school zich verleiden. Zelfs Des Cartes nam zijn *cogito* als *gegeven* uitgangspunt, en poogde hieruit tot het *ergo sum* op te klimmen. En, omgekeerd, ook voor ons is het geen geheim, hoe licht eene voor een tijd, in zekeren kring, heer- schende *communis opinio* met de onmiddellijke uitspraak van het bewustzijn verward kan worden. Hier moet dus het ingebeelde van het reëel aanwezige geschift, en opdat ons dit mogelijk zij, moet de aard van dit zekerheidsbesef onderzocht, psychologisch toegelicht, en tot de enkelvoudige gegevens beperkt worden. Juist de valsche lijnen, waarvan we meer nog dan andere scholen erkennen, dat de zonde-verduistering ze over ons onmiddellijk bewustzijn trok, maken de bewering

alsof we zelfs bij dit eerste uitgangspunt van verder studie-onderzoek konden afzien, eenvoudig belachelijk.

Niet anders staat het met ons historisch beginsel. Of denkt men soms dat de Gereformeerde levensbeschouwing ons in een geheim document, kant en klaar, en uitgewerkt, in handen is gestopt. Is dan het Calvinisme in zijn opkomen en bloei niet een historisch verschijnsel, dat evenals elk ander stuk historie uit de bronnen moet worden opgediept? En nu, moet, om uit dat in bepaalden tijdsvorm opgetreden historisch verschijnsel te concluderen tot zijn leidende gedachte, niet het tijdelijke geabstraheerd, het zuurdeesem van de mate meels gescheiden, en de eenheid in het veelvormige opgespoord? En indien dit klaar als de dag is, waarom zou dit constateeren van het Gereformeerde beginsel dan in aard van studie minder wetenschappelijk zijn, dan het constateeren van den geest van Indië of Hellas?

En geheel ditzelfde gaat evenzoo door, als we toekomen aan het Openbaringsbeginsel der H. Schrift. Ook hier toch is het een gansch valsche voorstelling, alsof de Schrift ons een gereede Confessie en een voor het leven pasklaren Catechismus bood. Ook wat de Schrift ons openbaart kan eerst door grondig, opzettelijk onderzoek geconstateerd worden. En al is het *geloof* aan de Schriftwaarheid een vrucht van dat Testimonium Spiritus Sancti, dat in zekerheid door niets is te vervangen, de kennis van die Schrift en van haar inhoud kan niet anders dan vrucht van onderzoek en studie zijn. In die mate zelfs, dat er uit alle denkbare talen geen boek naast dit heilige Boek is te leggen, waaraan zoo diepgaande, zoo alomvattende, zoo nooit rustende studie besteed is, als juist aan de Heilige Schriftuur.

Ook voor ons is het *constateeren* van de bezeten waarheid dus zoo weinig een notariëele, buiten wetenschap omgaande boedelbeschrijving, dat eerst eene tot op de wortel der zaak ingaande psychologische, historische en Schriftuurlijke studie, ons tot het deskundig constateeren van ons bezit in staat stelt. Psychologisch van het zekerheidsbesef, historisch van ons Calvinistisch standpunt, Schriftuurlijk van de Openbaring onzes Gods. Dit klemmt te meer, overmits lang niet alle Christelijke denkers met ons tot eenparige conclusiën geraakten. Nu niet, en niet in vroegere eeuwen. Zoo ontstonden er op elk der drie genoemde terreinen controverse gedachtenkringen, die generaal en in detail tot wrijving en botsing hebben geleid. En deze controversen, waarin we altoos opnieuw het deugdelijke recht van onze conclusie te handhaven hebben, stelt wel waarlijk aan ons *constateeren* zelf een zeer hoogen eisch van steeds vernieuwde keuring, een keuring die geen enkel onderdeel spaart.

Maar zelfs daarmee is de taak van het *constateeren* nog niet voltooid. Ook van niet-Christelijke, ook van anti-Christelijke zijde wordt slag op slag beweerd, dat veel wat we in onzen waarheidstresoor als diamant en goud wegborgen, valsche steen en klatergoud zou zijn. Nu ligt niets verder van ons dan het beweren: Wat anderen ook tegen ons inbrengen, het raakt ons niet. Diep gevoelen we den levensband, die ook ons bindt aan het menschelijk geslacht, en daarom als mensch ook aan onze tegenstanders onder menschen. Do wetenschap is een algemeen menschelijke functie, en wie zich opsluit in eigen kring, zonder zich ook met wie buiten dien kring denken, „auseinander zu setzen”, raakt uit den frisschen stroom in het moeras. Ook tegen de bedenkingen onzer prin-

cipiëelste tegenstanders hebben we daarom ons verweer te stellen, en omgekeerd hunne o. i. valsche stellingen aan te vallen, het laatste niet uit vinnigen haat, maar uit liefde voor wie door hen misleid worden. Alleen maar, we gaan hierbij bezonnen en met onderscheid te werk. Zoolang onze kracht nog zoo klein is, en er nog zooveel arbeids aan de opbouw van eigen huis te verrichten valt, concentreeren we onze energie in de eerste plaats op de thetische, deductieve en systematiseerende onderzoeking van onze beginselen. De verdeling van tijd en arbeidskracht houden we aan ons zelve. Wie zich haastte om enkel apologeet te zijn, verspeelde altijd zijn invloed, kwam meest van een slechte markt thuis, en gaf de beschikking over zijn studien in handen van den tegenstander. Zoo gaat alle eenheid van studie te loor, en moet men elken morgen gereed staan, om wat op nieuw tegen u werd ingebracht, te beantwoorden. Een tot niets leidende aphoristische slavernij. Dit vooreerst, en dan in de tweede plaats, weigeren we onze kracht te verspillen aan het nog eens weerleggen van wat reeds zoo telkens weerlegd is. Veel van wat ons tegengeworpen wordt, zijn versleten argumenten, die hun volledige tegenargumentatie sinds lang gevonden hebben, en waarover het debat zoo is uitgeput, dat het niet verder kan. Door al te dikwijls te worden opgevoerd, wordt het beste gladiatorenspel ten leste ongenietbaar. Het is oleum et operam perdere. En dan in de derde plaats nog dit. Verreweg het grooter deel dezer bedenkingen zijn deductiën uit contraire grondstellingen, beheerscht door een wijsgeerige idee. Daartegenover nu is het principiëel altoos onwetenschappelijk, den strijd op het terrein der deductiën te voeren, zoolang de strijd over de

grondstellingen niet is uitgevochten. Wat b.v. zult ge den strijd over het Christelijk dogma met wie het loochent aanbinden, zoolang ge niet over het Schriftgezag tot eenparige conclusie zijt gekomen? Of ook, wat zult ge over het Schriftgezag met hem gaan redetwisten, als niet eerst het zondebegrip en het openbaringsbegrip tusschen u en wie u tegenspreekt vaststaat. Doch al eischt uit dien hoofde juist deugdelijk-wetenschappelijke methode, dat ge den strijd over den oorsprong der rivier op de bergen, en niet aan den oever der zee tot beslissing brengt, voor wat de *grondstellingen* aangaat hebben ook wij wel ter dege den wetenschappelijken strijd, tot zelfs met een Von Nietzsche, aan te binden. Een wetenschappelijke kring die het geven van rekenschap afslaat, begaat zelfmoord.

Aan den strengen eisch dat de wetenschappelijke toetsing tot op het critiekste doorga, onttrekken we ons dus allerminst. Niet alsof we voor het subjectief verschil in grondovertuiging het oog sloten. Aesthetisch zult ge den doove nooit van het schoon van Beethovens symphonien overtuigen. Ethisch viel aan een Nero de heiligheid van het huwelijk nooit te bewijzen. En zoo ook oordeelde Jezus, op waarheidsgebied, dat, „wie niet wedergeboren is uit water en Geest, het koninkrijk Gods zelfs niet kan zien.” Maar zelfs dan nog blijft dat subjectieve element zelf onderwerp van wetenschappelijke disputatie, en zijn we bereid ook te dien opzichte het deugdelijk recht van ons standpunt waar te maken.

En vraagt ge nu ten slotte, als dit zoo is, zoo we verplicht en bereid zijn, om, mits op tijd ter onzer

keuze, van alles, zelfs van onze diepste grondovertuigingen, rekenschap te geven, waarin we dan formeel van anderen verschillen, en waarom we onze studiën dan aan een eigen universiteit concentreeren — immers disputeeren over het zekerheidsbesef, over het Calvinisme en over de Schrift kan men aan elke Academie — ziehier dan mijn drieledig antwoord. Het eerste is, dat het wel den naam heeft, alsof men aan de Overheidsscholen neutraal is, en alle opiniën tot het steekspel toelaat, maar dat feitelijk slechts ééne richting daar sinds jaren den toon aangeeft, en dat men zelfs Bilderdijk, Groen van Prinsterer en Da Costa van den kathedr heeft geweerd. In de tweede plaats, dat de Universiteit óók de vorming van studenten beoogt, en dat paedagogisch een opleiding, die op het college van Dinsdag leugen heet wat op het college van Maandag als waarheid werd aanbevolen, met de primordiale eischen van elke vormende opleiding spot. Maar bovendien, en dit wensch ik in de laatste plaats op te merken: *bewijzen en bewijzen is twee*. Er is een bewijzen, waardoor de zaak eerst wordt uitgemaakt; maar er is ook een bewijzen, dat, ook wanneer het *niet* slaagt, of althans niet overtuigt, toch de vooraf vaststaande waarheid nochtans voor uzelf onaangetast laat. Voor den rechter wordt de waarheid van het feit eerst uit het volledig bewijs geboren, en wat niet voldoende bewezen is, mag hij, in zijn qualiteit, nooit als waarheid aannemen noch gelden doen. Maar dat uw moeder uw moeder is, en dat ge door uw vader verwekt zijt, is voor u zoo één met uw levensbesef, dat de vreeze van een ondergeschoven kind of in echtbreuk verwekt te zijn, u nooit in het hart sluipen *kon*. Naar geen document ten bewijze zaagt ge ooit om. Maar

stel nu, dat er een erfenis loskomt, en een boos mensch tracht uw afstamming verdacht te maken, natuurlijk, dán zult ge niet stil zitten, dán zult ge al wat aan bewijs te vinden is, volijverig opsporen; maar... ook al bleekt ge daarin niet te kunnen slagen, de waarheid der zaak zou er nooit om wankelen in uw gemoed. En dit verschil nu geldt ook hier. Elk rationalist wil als rechter over u zitten, en bij ontstentenis van in *zijn* oog volledig bewijs, u het recht uwer overtuiging betwisten. Komt nu die tegenspraak op, dan zoekt ook gij uw bewijzen bijeen, en voert het bewijs zoo ver en zoo krachtig als ge kunt, maar altoos zoo, dat ge aan de waarheid uwer grondovertuiging niet eerst gelooft *na*, maar vastelijk gelooft *voor* uw bewijsvoering, ja, dat, al kon uw bewijsvoering niet volledig doorgaan, die grondovertuiging toch met geen duizendste miligram voor uw zielsbesef zou worden verzwakt. Dit is niet bij ons alleen zoo, dit geldt voor een ieder die principieel leeft. Ieders grondovertuiging is het axioma van zijn zelfbewustzijn, dat, *saevius tranquillum in undis*, elken golfslag tart.

Indien dus maar uw eigen bewustzijn, M. H., geen stuk spiegelglas is, dat beurtelings alle tinten weerkaatst, maar een centrum bezit, waaruit een sterk eigen zoeklicht uitstraalt, dan blijkt wel tweëerlei. Vooreerst dat uw grondovertuiging niets van het grondigst onderzoek heeft te duchten, en ten andere dat het wetenschappelijk onderzoek dat tot op den wortel der zaak doordringt, juist door onze grondovertuiging geëischt wordt. En daarom even beslist als wij de wetenschappelijke hoogheid van een Lessing afwijzen, die een *drijfjacht op waarheid* or-

ganiseert, alleen om het jachtvermaak van de studie te genieten, even vast toch dringen we ook bij U aan op streng wetenschappelijke studie, alleen onder beding dat *de dorst naar waarheid* U daarbij ten prikkel zal zijn. En of ik dáárop nu geheel gerust ben? Mijne heeren, vergeeft hier den prorector een misschien niet geheel onpijnlijke ontboezeming. Aan andere Academiën nam ik vooral onder theologen soms een aandrift tot eigen studie waar, als ik in die mate onder U vaak heb gemist. Maar waaruit kwam aan die andere scholen die aandrift meest op? Het was uit den harts-tocht der *negatie*, om kon het, van de muren van Gods heilig Sion met eigen hand ook zelf een steen, die nog in het cement hield, los te wrikken. Het was uit de critische zucht, om anderen in het uiteenrafelen van de Christelijke belijdenis, nog vooruit te streven. Wat dreef en prikkelde was de impuls van het geestelijk Vandalisme, dat niet kon rusten eer ook de laatste zuil, die nog met eerbiedwaardig kapiteel de balklaag schoorde, omver werd gehaald. Zoo lijfde men zich zelf in bij de intellectualistische beeldstormers. Zoo werd men een kleine Strauss, in miniatuur een Bauer, en droomde zich een epigoon van Renan te zijn. Daarmeê oogstte men lof en instemming. Op grond hiervan werd men dankbaar door zijn hoogleeraren bij de *chevaux légers* van de critische keurbende ingedeeld. Tot in het Buitenland werd er soms naam door gemaakt. o, Zoo'n jongmensch heette *zoo veelbelovend!* En *die* prikkel deed wonderen, want, waarom het ontkend, in onze jongere jaren, is veel in ons nog ongetemde kracht, loopt er een revolutionaire trek door elks wetenschappelijk gemoed, en heeft het meedoen aan wat fonkelnieuw is zoo bedenkelijke beking. De *novaturientes* van voor-

heen. Zulke lauweren nu zijn voor U *niet* weggelegd. Op het sloopen van wat staat, wordt ge niet gedresseerd en zijn we hier niet ingericht. En ook is de eerbied voor het heilige zoo U als ons te machtig, dan dat we hem die Gods waarheid aanrandde, niet de heiligschennis voor zijn eigen conscientie ontmaskeren zouden. Neen, zal de studiegeest *onder U* krachtiger opwaken, dan moet niet *eigen* verheffing maar het verheffen van *de eere Gods* U ten drijfveer zijn, en op het vastmaken van wat wankelen zou zich uw oogmerk richten. Dan moet uw critische acribie door uw historischen zin in evenwicht worden gehouden. Dan moet Augustinus in uw schatting hoog boven Strauss, de Aquinaat verre boven een Renan uitschitteren, en niet de wilde wingerdrank van een Wellhausen, maar de fijngeribde lauwertak van een Voetius U den slaap uit de oogen houden. Dan moet voor God, voor Zijn zaak de hartstocht uwer ziele wezen, en van het plei-velsel van zijn heiligen tempel, ja, al ware het slechts van een enkelen steen erin, het stof van twijfelzucht en negatie af te vagen, U verwekken tot heilige jaloerschheid. Licht is dat niet. Een psalm voor Maccabeesch verklaren of weer een kapittel aan Jesaia ontzeggen, gaat veel handiger toe, en de *claque* van de critische galerij begint haar handgeklap nog eer ge gereed zijt. Maar toch, ik weet het, zult ge van zoo heilige taak niet afdaten. Welhaast zal het ook in uw midden blijken, dat dorst naar waarheid machtiger wetenschappelijke drijfveer is dan de zucht tot negatie. Voor de toejuicing der sloopende critici, die U ontgaat, zal de dankbare liefde van het getrouwe volk U schadeloos stellen. En die God der waarheid, wiens eere U aangreep, zal, zoo de heilige kunst van het bidden U niet vreemd mag blijven, er uw denkkraft

voor scherp, uw talent er toe in glans verhoogen,
en het U gelukken doen in Zijn heiligen naam.

Reeds hebt ge voorgangers die uit uw nebelen
kring zijn voortgekomen. Laat er recht velen ook onder
u, die thans mij hoort, zijn die in hun voetspoor
volgen mogen. Drage daartoe ook de cursus, dien ik
thans open, het zijne bij. En laat ons zoo dan morgen
onze studiën weer opvatten, als die het weten, dat
alleen wat met God begonnen werd, voor de eeuwig-
heid werkt.

IK HEB GEZEGD.

